

musikaa

made

in.by

molenbeek

een terugblik
2021 – 2024

‘ We willen een festival zijn dat niet zweeft
boven de stad, maar er verbinding mee
maakt. De stad is complex en kent een
grote diversiteit die je niet zomaar kan vat-
ten, maar die je wel een platform kan geven
binnen de context van het festival..’

Joost Fonteyne, Klarafestival

Flashmob door de jongeren van Foyer
in De Vaartkapoen, 2024

© Frank Emmers

MUSIKAA

— *een feest van muzikale
verbinding*

Klarafestival kiest voor een sterke band met Brussel. Vanuit die ambitie ontstond ook Musikaa, de jaarlijkse muzikale afspraak van het festival in Molenbeek. Musikaa was een vijfjarig traject, waarin lokale Molenbeekse cultuurpartners, Bozar, de gemeente Molenbeek en Klarafestival de verbindende kracht van muziek exploreerden. Musikaa bood daarmee ruimte om relaties te verkennen: onderling, muzikaal en naar het publiek en de omgeving toe.

Musikaa startte in 2021 noodgedwongen digitaal, daarna volgde een boeiende evolutie met een presentatiemoment tijdens elke editie van Klarafestival, en een feestelijke afsluiter in 2024.

PARTNERS *en* PROJECTEN

Klarafestival

onderdeel van Festival van Vlaanderen Brussel, is het grootste klassieke muziekfestival van België. Het vindt jaarlijks plaats in maart. Klarafestival coördineerde Musikaa.

Foyer vzw

in Molenbeek richt zich op Brusselaars en bouwt aan de interculturele samenleving, onder meer via het Migratie-MuseumMigration. Voor Musikaa werkte Foyer tussen 2021 en 2024 met kinderen en jongeren in een intergenerationeel project. Ze ontdekten samen muziektradities en traditionele instrumenten die jong en oud met elkaar verbinden.

BOZAR

kunstenhuis in Brussel, ondersteunde Musikaa financieel en organiseerde in 2023 en 2024 improvisatiesessies in samenwerking met Q-02, een kunstenlaboratorium voor experimentele muziek en geluidskunst.

Cultuur in Molenbeek

ondersteunde het volledige traject met middelen en advies.

Gemeenschapscentrum

De Vaartkapoen

is een Molenbeekse ontmoetingsplek en experimenteel cultuurhuis. Binnen Musikaa coördineerde De Vaartkapoen tussen 2021 en 2024 twee projecten:

Izran Revisited

onder leiding van muzikante Fatoum, waarin ze de traditie van Izran, die sterk verweven is met de Riffijnse geschiedenis, laat herleven met vrouwen op de voorgrond.

Residentie in De Vaartkapoen

waarin Molenbeekse muzikanten die niet eerder met elkaar werkten gedurende drie dagen op residentie gaan. Het muzikale resultaat werd gedeeld via video en live-performances.

MetX

is een Brussels productiehuis voor grootstedelijke muziek. Onder de vleugels van MetX en Halfmaan vzw zette muzikante Laïla Amezian tussen 2021 en 2024 in op het project Chaabi Habibi. Daarin staat de rol van de vrouwelijke artiestes in de chaabi-traditie centraal, een overkoepelende term voor stedelijke muziek uit Noord-Marokko. Dat deed ze samen met het amateurkoor Fatmas de Belgica en met verschillende (semi-) professionele ensembles, waaronder Les Sheikhs Shikhats & B'Net Chaabi.

La Vallée

was medehost voor de edities van 2021 en 2022.

Demos

volgde het traject op en zorgde voor de kennisborging.

Huis van Culturen en Sociale Samenhang

heeft een buurtgerichte werking rond culturen en kunst in Molenbeek. Het huis programmeerde in 2022 de duoperformance van luitiste Sofie Vanden Eynde en oud-speler Saad Mahmood Jawad en trok verder twee projecten binnen Musikaa:

Singing Molenbeek

het kinderkoorproject van tenor Zeno Popescu en pianist Julien Libeer dat verbonden is aan verschillende Molenbeekse scholen (2023).

ReMua Young Orchestra

dat zich inzet voor toegang tot klassieke muziek voor elke jongere en elk kind via Brusselse wijkateliers (2023, 2024).

MOLENBEEK *als ankerpunt*

Klarafestival koos bewust voor Molenbeek. Na de aanslagen in Brussel in 2016 had de wijk het erg moeilijk om van het negatieve imago af te raken. Het stigma was groot. De bewoners kregen te maken met schrijnende vormen van racisme.

In Molenbeek huizen sterke buurtorganisaties. De band met de buurt werd versterkt tijdens het verdere participatieve parcours. Zo heeft Foyer vzw een sterke band met kinderen en hun ouders en zag De Vaartkapoen mogelijkheden om zich nog sterker tot de buurt te gaan verhouden. Q-02 (wel in Molenbeek gevestigd maar minder gefocust op connecties met de buurt) stapte mee in een project waarin muzikanten in een artistieke dialoog gingen. Laïla Amezian (MetX) werkte met een mix van vrouwen met Belgische en Marokkaanse roots, en verkende elke editie de band tussen haar artistieke praktijk en verschillende tradities, wat in de laatste editie van Musikaa resulteerde in een samenwerking met Molenbeekse gnawa-muzikanten. Musikaa stimuleerde op die manier de ontmoeting tussen Molenbekenaars en niet-Molenbekenaars die deze Brusselse gemeente beter willen leren kennen. De samenwerking had ook effect op het publiek dat groeide vanuit de buurt, de betrokken huizen, muzikanten en het Klarafestival.

‘Musikaa heeft inspiratie geboden, het bracht bij ons,
en specifiek voor de vrouwelijke artiesten waarmee we
werken, een ‘lift up.’

– Greet Simons, *De Vaartkapoen*

Verzamelen voor het concert van ReMua bij het kunstwerk van Mehdi-Georges Lahlou op de koer van De Vaartkapoen, 2024

Hussein Rassim en de kinderen
van Foyer in LaVallée, 2022

ELKAAR *vinden in een* *waardevol* NETWERK

Het meerjarige traject werd uitgetekend in co-creatie tussen verschillende partners. De partnerwerking van Musikaa creëerde nieuwe banden tussen kleinere lokale spelers en grotere zoals Klarafestival en Bozar, maar ook tussen Molenbeekse organisaties onderling. Omdat deze organisaties een andere werking hebben met andere doelstellingen en een ander publiek, vonden ze elkaar in het verleden niet altijd. Door Musikaa waren ze bij elkaar te gast, zagen ze hoe collega-organisaties zich organiseerden, en leerden ze van elkaars manier van werken.

‘Eigenlijk is dit pas het begin.
Nu de banden gesmeed zijn, kan het echt beginnen.’

– Greet Simons, *De Vaartkapoen*

Het gezamenlijke parcours maakte helder welke aansluitingen mogelijk zijn en creëerde kansen voor samenwerkingen en kruisbestuivingen in de toekomst. Muzikanten vinden nu bijvoorbeeld makkelijker hun weg omdat organisaties sneller *matches* kunnen maken, vertelt Arnaud Deleu (Huis van Culturen en Sociale Samenhang). ReMua kreeg een betere connectie met het Nederlandstalige Brussel, een netwerk dat tot nu toe grotendeels los van hen stond.

MUZIKALE VERBINDINGEN

op verschillende sporen

Musikaa gaf ruimte om een grote diversiteit aan muzikale rijkdom, talent en mogelijkheden te tonen. Muzikanten uit verschillende culturele canons her-taalden tradities en verkenden in samenwerkingen nieuwe muzikale geluiden. Laïla Amezian benadrukte hierbij de meerwaarde van de representatie van muzikanten met verschillende culturele achtergronden op het podium.

Waar muzikante Fatoum en Greet Simons van De Vaartkapoen eerst twijfelden aan de meerwaarde van een deelname aan Musikaa voor het traject van Izran Revisited, merkten ze dat hun doelstellingen veel raakpunten hadden met een klassiekemuziekfestival.

‘In het begin was ik niet overtuigd. Wat kan nichemuziek als Izran binnen Klarafestival betekenen? Maar gaandeweg bleek dat enorm positief. De muzikale verbintenis is er. Net als klassieke muzikanten maken we repertoire en muzikale tradities opnieuw toegankelijk en werken we aan de vernieuwing ervan. Ook het publiek is mee.

En toen was er opluchting, dat die *match* er bleek te zijn.’

– Greet Simons, *De Vaartkapoen*

Lees
het interview
over
Izran Revisited

Fatoum & Suyt Izran in
De Vaartkapoen, 2022

© Björn Comhaire

Artistieke ERKENNING

Op een podium staan in de context van een professioneel festival komt met kansen én met uitdagingen. Voor enkele jonge vrouwen binnen het Izran-project was het geen evidentie om een plek op te eisen op het podium en Izran te vertalen naar een hedendaagse vorm. Er vielen zelfs enkele deelnemers af omdat hun familie zich verzette. Uitgesproken feministes die actief zijn in de kunsten kregen dan weer kritiek uit conservatievere kringen binnen de gemeenschap. Het was een groeiproces. Maar uiteindelijk gaf het traject een bijzondere erkenning aan Izran en de vrouwen.

‘Izran is een vrouwelijke muziekvorm én een vorm van verzet. In de jaren ‘80 heeft de rigoureuze religie Izran verdoofd en vandaag wordt Izran vooral binnenshuis of op trouwerijen gezongen. Samen op een podium staan met dit repertoire en in die kwetsbaarheid: dat was nieuw en niet eenvoudig. De jonge vrouwen konden sterk staan als groep en de trots groeide.’

– *Fatoum, Izran Revisited*

Binnen het project Chaabi Habibi ging Laïla Amezian met haar koor Fatmas de Belgica nieuwe artistieke ontmoetingen aan tussen de chaabi-traditie en andere muzikale tradities. Zo verkenden ze in 2023 het Arabo-Andalusische repertoire met het strijkkwartet Quatuor Satellite, en legden ze zich in de editie van 2024 op de kruisbestuiving met Marokkaanse gnawa. ‘Dit samenspel tilde het genre op’, zo zegt Laïla Amezian.

Musikaa liet het toe om artistieke projecten te koppelen aan trajecten met een meer educatieve inslag. Dat was spannend, omdat alle deelnemende artiesten en organisatoren wel streefden naar een bepaald kwalitatief niveau. Anderzijds bleek het net een kracht dat dit in de dynamiek van het festival kon. ‘Hoe al die verschillende processen samen op een festival op elkaar inwerken is heel boeiend’, zegt Laïla Amezian daarover. ‘Je staat er als artiest in, daagt jezelf en je partners uit in dit traject, in een zoektocht waar het sociale een plek in heeft.’

Op het podium kunnen en mogen staan en de waardering van het publiek krijgen: dat is goud waard. Dat merkten ze ook bij de projecten van ReMua en Foyer vzw. Céline Rallet van ReMua: ‘Het was wonderlijk voor de kinderen om op de affiche te staan tussen andere artiesten. De kinderen groeiden enorm. Ook de ouders waren bijzonder trots dat hun kinderen opgenomen waren in een breder programma dat een groter publiek bereikte dan enkel ouders en kennissen.’

SAMENWERKING *en* BETROKKENHEID *in ÉÉN traject*

In functie van Musikaa werkte elke partner met zijn project toe naar een gemeenschappelijk presentatiemoment. Dankzij dat gezamenlijke parcours ontstond er ook een inhoudelijke of artistieke verbinding tussen projecten onderling. Laïla Amezian wijst op de verbondenheid tussen haar eigen werk rond Chaabi Habibi en het Izran-project van De Vaartkapoen. Beiden vinden elkaar in de hedendaagse hertaling van traditionele orale repertoires. De muzikantes werkten niet samen. Toch is de link er. ‘Samen aanwezig zijn in één traject is als artiest heel fijn om te ervaren,’ zegt Laïla Amezian daarover. ‘Je hebt een gelijkende affiniteit en ziet elkaars werk elk op een eigen manier evolueren, wat erg boeiend is.’

‘Het is niet eenvoudig je eigen terrein te overstijgen en te kijken vanuit gezamenlijke doelstellingen. Maar eigenlijk vertrekt het vanuit hoe muziek als bindmiddel werkt. Als je dat uitgangspunt vastneemt, moet je jezelf een stukje loslaten.’

– *Walter Salender, De Vaartkapoen*

Toch bleek het voor veel partners niet evident om het projectmatige te overstijgen. ReMua kwam er bijvoorbeeld later in het traject bij en bleef meer op afstand werken. Daardoor bleef de uitwisseling met andere partners beperkt. Barbara Grégoire merkte dat de context te weinig tastbaar was

Sofie Vanden Eynde en Saad Mahmoud Jawad
in Huis van Culturen en Sociale Samenhang, 2022

voor de kinderen en het publiek. Wat is Klarafestival? Waar gaat het concert door? Wie zijn de anderen? Een grotere betrokkenheid had op die vragen kunnen inspelen.

De partners die er van het begin bij waren kwamen regelmatig samen om inhoudelijke en praktische kwesties rond Musikaa te bespreken. Maar die werkwijze vraagt tijd en ruimte die er niet altijd is. Het voelde soms als een gemis om niet nog sterker een gezamenlijk verhaal vorm te geven. Klarafestival botste in zijn coördinerende rol af en toe op moeilijkheden. Hoe kan je meer uitwisseling faciliteren zonder iemand werk of een bepaalde structuur op te leggen? Hoe kan je inspelen op verscheidene types uitwisseling naargelang ieders rol, als artiest of coördinator?

Muzikale BELEVING VERBINDT *publieken*

Het jaarlijkse presentatiemoment tijdens Klarafestival en de participatieve basis zorgden er van bij het begin voor dat het publiek een grote rol speelde in het traject.

‘Musikaa zet aan tot reflectie over je muzikale proces: hoe motiveer je het voor jezelf als artieste om die sociaal maatschappelijke dimensie te verkennen, maar ook: hoe adresseer je het publiek. Het is meer dan repeteren, op scène brengen en applaus ontvangen.’

– *Laïla Amezian, Les Fatmas de Belgica*

Met kleine ingrepen verdiepten de partners de muzikale beleving van het publiek en hun onderlinge verbinding. Het publiek kon vrij van het ene naar het andere concert gaan, niet gehinderd door muzikale labels. Waar en hoe je samen kon eten en drinken, de voorziene tijd om naar een volgend concert te bewegen, de bediening en verwelkoming, maar ook de zaalopstelling

versterkte die verbinding. Tijdens de laatste editie in de vernieuwde Vaartkapoen, werd het publiek in de voorste helft van de zaal uitgenodigd op tapijten en kussens. ‘We experimenteerden met onze tools tot ontmoeting, zoals we die vaker inzetten in ons huis,’ zegt Walter Salender daarover.

Musikaa slaagde erin om een divers publiek samen te brengen in Molenbeek. De uitstraling die dat gaf aan Molenbeek als culturele hotspot is erg bijzonder en oversteeg elk project op zich. Tegelijk was het geen evidentie om zo’n divers publiek bijeen te brengen. Noch voor het Klarafestival-publiek dat grotere zalen en de er geldende codes gewend is, noch voor Molenbekenaren die soms wel banden hebben met één huis, maar drempels ervaren om andere huizen te bezoeken. Loredana Marchi vertelt bijvoorbeeld dat een aantal ouders van de tieners in het project van Foyer vzw niet zo snel De Vaartkapoen zouden bezoeken. Ook Barbara Grégoire van ReMua benadrukt dat sommige concertplekken een drempel betekenen voor de betrokken families van de jongeren in het orkest, die uit verschillende wijken komen. Het vroeg dan ook inspanningen om samen met Klarafestival te zoeken naar manieren om de drempels voor deze publieken te verlagen.

‘We maakten elke keer weer iets wakker bij het publiek,
een nieuwe ervaring die mee naar huis ging.’

– *Arnaud Deleu, Huis van Culturen
en Sociale Samenhang*

Die publieksbemiddeling betreft niet enkel de huizen binnen Molenbeek, maar ook het ontdekken van Klarafestival buiten Musikaa. Walter Salender van De Vaartkapoen beseft dat het vanuit het eigen huis soms wordt onderschat om hierop in te zetten, hoewel hij het ziet als een meerwaarde die je als huis kan bieden. Voor Esther De Soomer van Klarafestival en coördinator van Musikaa, is de wederkerigheid tussen partners inderdaad een werkpunt. Zo bestond het plan om een buddyproject op te zetten om met het publiek van De Vaartkapoen naar concerten van Klarafestival te trekken, maar dat liep vast op de periode van de ramadan waarmee het overlapte.

nieuwe IMPULSEN

Een gezamenlijk presentatiemoment zet samenwerkingen op gang, geeft ruimte aan kleinere of minder bekende spelers. Deze impulsen bieden kansen voor het eigen huis en zijn inspirerend voor de sector. Via Musikaa ontstond samenwerking tussen lokale 'veldspelers' en kunstenuorganisaties met een bredere Brusselse en Vlaamse scope. Zo vormde zich een netwerk in de stad, waarbinnen spelers vanuit vertrouwen kunnen aankloppen bij elkaar.

Klarafestival vond het belangrijk het eigenaarschap in handen van de partners te houden. Ze kregen autonomie op vlak van processen, deelnemers, en werktempo. Op geen enkel moment werd een project gekaapt. De organisaties ervaaerden een zorgzaam Klarafestival. Zo konden de projecten in de vertrouwdeheid van medewerkers, ruimte en met het nodige experiment groeien.

Dat betekende ook voor Klarafestival een leertraject. Voor Musikaa moest het festival veel onbekenden toelaten. Zo was soms pas vlak voor het presentatiemoment duidelijk wie er precies zou meedoen of hoe het programma er uiteindelijk uitzag. Hier moest het festival de eigen gang van zaken lossen en luisteren naar de stemmen aan tafel die hun wensen aangaven. Schijnbaar kleine dingen maakten soms het verschil. Zo was er de derde editie een werkgroep communicatie die de leerpunten van de vorige edities oppakte. In de vierde editie bleek dit al niet meer nodig, omdat de groep kon voortbouwen op het voorgaande jaar.

Hidde van Schie (Bozar) ziet wel nog grote uitdagingen op institutioneel vlak, vragen die bij participatieve trajecten telkens opduiken. 'Er heerst algemeen toch een conservatief discours over wat muzikale kwaliteit is', zegt hij. 'Soms ontbreekt de overtuiging dat participatieve trajecten een huis verrijken. Nochtans heeft ook Musikaa getoond dat erg boeiende mixen mogelijk zijn.'

Singing Molenbeek onder leiding van Zeno Popescu in Huis van Culturen en Sociale Samenhang, 2023

Zo verwijst hij naar de samenwerking tussen koraspeler Bao Sissoko en accordeoniste Suzan Peeters, die zonder het initiatief van Klarafestival niet vanuit het eigen huis zou gebeuren: 'De projecten in dit festival vragen een heel andere aanpak dan bijvoorbeeld het reguliere Bozar-programma.'

'Er wordt soms veel gevraagd van een groot huis', zegt Walter Salender. 'Het heeft meer middelen en omkadering. Hoe kan je die hefboomen inzetten om kansen te bieden? Die vraagstukken maken een traject als dit interessant.'

UITDAGING *als* SPRINGPLANK

Musikaa bood een uitdaging, met deadlines en verwachtingen in de context van een groter festival. Die omkadering werkte motiverend. Fatoum ondervond dat de vastgelegde toonmomenten de ambities op vlak van muzikale kwaliteit en performance vergrootten. Ook voor de Fatmas de Belgica gaf het festival een extra dynamiek en tempo. De langere duur van het project maakte een echte evolutie mogelijk.

Voor de projecten met kinderen en jongeren had Musikaa een bijzondere waarde. Zo merkten de animatoren van Foyer dat het engagement in de muzikateliers na de eerste editie van Musikaa verhoogde. In de laatste editie stonden liedjes over ongelijkheid centraal, wat voor de tieners een erg betekenisvol thema bleek. De kinderen droegen zelf steeds meer bij. Binnen Foyer was veel potentieel aanwezig bij medewerkers en jongeren dat hier samenviel.

'Het project zet in een muzikale vorm ook de ambities van het MigratieMuseum neer. Dat is wat we doen: verhalen vertellen, of het nu is via muziek, beeld of tekst.'

– Arve Holmen, Foyer vzw

ReMua werkt dan weer al lang structureel samen in verschillende wijken, waardoor de kinderen een parcours kunnen afleggen van kleins af aan. Musikaa legde daar een mooie uitdaging bovenop. Kinderen leerden van de productie die erbij komt kijken, de zaalinrichting, de opstelling als groep. In de laatste editie kwam er een samenwerking bij met componist en muzikant Nicolai Della Guerra. Ook voor hem betekende dat een muzikale uitdaging.

‘De grenzen bepalen mee de uitdaging, dat is interessant. Je gaat aan de slag met het aanwezige instrumentarium bij de kinderen, je kan niet eender wat schrijven. En het is als muzikant superbelangrijk een project als dit te doen. Deze kinderen zijn de toekomst.’

– *Nicolai Della Guerra, muzikant en componist*

En de TOEKOMST?

Projecten halen achterliggende gemeenschappelijke thema's in de wijk naar de voorgrond zoals familie, traditie, geschiedenis. Dat biedt nieuwe pistes waarop de betrokken huizen kunnen verder bouwen, in connectie met de buurt.

Musikaa bewees de kracht van presentatie en opent verder de deuren naar muziekbeleving: educatief, professioneel of ontspannend. Het traject bood opportuniteiten, uitdagingen en trots. En er ontstonden soms onverwacht kiemen tot nieuwe verbindingen, zoals met de Rif zelf, waar Izran haar oorsprong kent, of tussen partners onderling. Zo zet Fatoum haar project in het Huis van Culturen en Sociale Samenhang verder en werkt Klarafestival met De Vaartkapoen en Laïla Amezian samen in een volgend traject waar de Brusselse muzikale rijkdom centraal staat.

Laila Amezian dirigeert Fatmas de Belgica en
Quatuor Satellite in Huis van Culturen en Sociale
Samenhang, 2023

© Björn Comhaire

COLOFON

redactie

Turid Sintobin, Demos

eindredactie

Esther De Soomer, Klarafestival

vormgeving

Morgane Staelens, Klarafestival

met dank aan

alle Musikaa-partners en
aan alle interviewees:

Laïla Amezian

Esther De Soomer

Nicolai Della Guerra

Arnaud Deleu

Celine Deveux

Joost Fonteyne

Barbara Grégoire

Arve Holmen

Fatoum

Loredana Marchi

Céline Rallet

Walter Salender

Greet Simons

Hidde van Schie

Bao Sissoko en Suzan Peeters na hun improvisatiesessie, georganiseerd door Bozar, Q-O2 en De Vaartkapoen in De Vaartkapoen, 2024

© Frank Emmers

a collaboration between

Bozar

MAISON DES CULTURES
ET DE LA COHESION SOCIALE
DE MOLENBEEK-PERINNE/STAN
HUIS VAN CULTUREN
EN SOCIALE SAMENHANG
VAN SINT-JAANS-MOLENBEEK

Q-O₂

with the support of

KLARAFESTIVAL
een GEËNGAGEERD festival

Klarafestival werkt op verschillende manieren aan community-projecten die Brussel verrijken. Musika is daar een voorbeeld van. Maar het festival daagt ook jonge muzikanten uit om in een woonzorgcentrum te spelen, laat muzikanten de straat op trekken en investeert in projecten waarin professionele muzikanten, studenten en amateurs elkaar vinden. Het heeft daarbij bijzondere aandacht voor mensen die drempels ondervinden om cultuur te beleven.

Wil je meer lezen over dit samenspel?
Lees hier meer over onze stevige poot 'engage'.

Ontdek
onze
community-
projecten